

ATATÜRK İŞÇİ SINIFININ DOSTU MUYDU, DÜŞMANI MI?

Aydınlık Dergisi, 7 Ocak 2007

Yıldırım Koç¹

Geçenlerde bir üniversitede bir açık oturuma konuşmacı olarak davetliydim. Davet edenler, okullarında bazı kişilerin Atatürk'ün işçi düşmanı olduğunu ileri sürdüklerini, bunun da birçok insanın kafasını karıştırdığını söylediler ve bu konuda görüşlerimi açıklamamı istediler. Ben de, Atatürk'ün işçi sınıfının dostu olmaktan başka çaresinin olmadığını; ayrıca zaten anlayış itibarıyla de işçi sınıfının dostu olduğunu anlatmaya çalıştım.

Türkiye işçi sınıfı tarihiyle ilgili ilk ciddi çalışmalardan biri, Şişmanov'un 1965 yılında basılan kitabıydı (Şişmanov, D., **Türkiye'de İşçi ve Sosyalist Hareketi**, Narodna Prosveta Devlet Yayınevi, Sofya, 1965, 206 s.). Bu kitap Türkiye'de yaklaşık 10 yıl sonra yayımlandı. 1970 yılında ise Şnurov ve Rozaliyev'in kitabı çıktı (Şnurov, A. - Rozaliyev, Y., **Türkiye'de Kapitalistleşme ve Sınıf Kavgaaları**, Ant Yay., No.39, İstanbul, 1970, 252 s.). Bu kitaplarda yanlış bir işçi sınıfı tahlilinden hareket ediliyordu.

İşçi, geniş bir tanımla, mülksüzleşmiş ücretlidir. Şişmanov, Şnurov ve Rozaliyev, Türkiye'de mülksüzleşme konusunu incelemeyen, ortada "işçi" diye çalışan insanlardan hareketle işçi sınıfı tarihi yazmışlardı.

Mülksüzleşmiş ücretlinin çalıştığı hukuki statünün ne olduğu ise, sınıf tahlili açısından önemli değildir. Kişi mülksüzleşmiş ücretliyse, aldığı ücretin yüksekliği veya çalışma koşullarının iyiliği de, onu işçilikten çıkarmaz. Bu iki çalışmada da memur statüsünde istihdam edilen mülksüzleşmiş ücretliler "işçi sınıfı" dışında kabul ediliyorlardı. Halbuki, 1920'lerin ikinci yarısında ve 1930'larda "memur" statüsünde istihdam edilenlerin hemen hemen hepsi mülksüzleşmiş ücretliken, ağırlıklı olarak beden işi yapan ve "işçi" statüsünde istihdam edilenlerin önemli bir bölümü yarı-mülksüzleşmiş veya mülksüzleşmemiş üreticiydi.

Şişmanov, Şnurov ve Rozaliyev, bu iki temel yanlış nedeniyle, Türkiye'de İkinci Dünya Savaşı öncesindeki dönemde işçi sınıfı açısından çok kötü koşulların bulunduğunu yazıyorlardı. Bu yanlış, 1970'li yıllarda da devam etti ve oldukça yaygınlaştı. Üniversitedeki arkadaşların yaşadığı sıkıntının kökeninde, bu yanlış analizler yatıyordu.

Halbuki durum tam tersinedir.

İstiklal Savaşı bittiğinde, Cumhuriyet'i kuran kadrolar, nitelikli ve ücretli işgücüne gereksinim duyuyordu. (a) Osmanlı'dan devralınan ümmeti ve aşiret-boy-soy ilişkilerini çağdaş bir ulusa dönüştürebilmek için öğretmenler gerekiyordu. (b) Siyasal bağımsızlığı güvence altına alan ekonomik bağımsızlığın temeli endüstrileşmeydi. Endüstrileşme ise nitelikli ve mülksüzleşmiş ücretliler, vasıflı işçiler ve teknik elemanlar gerektiriyordu. (c) Osmanlı'nın enkazı üzerinde yeni bir devletin inşa edilmesi için bürokratlar gerekiyordu. Bunların hepsinin de mülksüzleşmiş, ana gelir kaynağı işgücü satışından elde edilen ücret olan kişiler olması gerekiyordu. Buna karşılık, ülkede boş topraklar ve kendi hesabına iş yapma olanakları çoktu. Diğer bir deyişle, Atatürk'ün vasıflı işçiye gereksinimi vardı. Bu insanları zorla çalıştırmak mümkün olmadığına göre, bu insanlara yüksek ücretlerin ve insanca çalışma koşullarının sağlanması gerekiyordu. Zaten, ülkesinin bağımsızlığı ve ulusunun onuru ve geçimi için mücadele eden Atatürk'ün genel anlayışı ve hedefi de buydu.

¹ Türkiye YOL-İŞ Sendikası Eğitim Dairesi Başkanı ve ODTÜ İktisat Bölümü ek zamanlı öğretim görevlisi.

1926 yılında kabul edilen 788 sayılı Memurin Kanunu, Türkiye işçi sınıfının o tarihlerdeki mülksüzleşmiş kesimi için son derece önemli haklar tanıyordu. Daha sonraki yıllarda çıkarılan ve işçi sınıfının diğer kesimlerini de kapsayan çeşitli kanun, tüzük ve yönetmelikler de işçi sınıfına önemli haklar getirdi. İktisadi devlet teşekkülleri ise sosyal devletin nüveleriydi ve işçi sınıfı için çölde birer vahaydı. Emperyalist ülkelerdeki sosyal devlet emperyalist sömürü sayesinde inşa edilirken, Türkiye’de dış sömürü olmadan kuruluyordu.

Atatürk’ün işçi sınıfının dostu mu, düşmanı mı olduğu sorusunun cevabı, öncelikle bağımsızlık konusundaki tavırda yatar. Osmanlı’nın enkazından bağımsız bir devlet kuran, halkın çağdışı kafalarca yönetilmesinin önüne geçen ve demokrasinin temellerini atan bir kişi, işçi sınıfının en büyük dostudur. Ayrıca, başta 788 sayılı Memurin Kanunu olmak üzere birçok düzenleme, o tarihlerde çok az ülkede görülecek kadar işçi sınıfı dostudur. Bunların da ötesinde, başta Etibank, Sümerbank ve TCDD olmak üzere, kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan işçilere ve memurlara tanınan haklar, o dönemde çok az ülkede mevcuttur.

Atatürk, işçi sınıfının dostuydu.